

ei. Juuri tämänkaltaisen aineiston selkeä kuvaaminen olisi tärkeää opiskelijoiden kannalta, vaikei sitä yksilöitäisikään lähdeviitteiden tasolla. Opettajana pidän selkeän lähdeluettelon puuttumista erittäin harmillisena, erityisesti kun kyseessä on muuten erittäin hyvä kirja.

Tervehdin ilolla sitä, että kirjoittaja antaa kohteensa puhua

ja analysoi kohdettaan sen lähdekohdista käsin. Lopputulos on lukukokemuksen kannalta erittäin onnistunut. Edellä olevaan perustaen Taisto Tolvasen kirjaa voi lämpimästi suositella hyvin kirjoitettuna yleisteoksena kaikille, jotka ovat kiinnostuneita Venäjän poliittisesta kehityksestä presidentti Medvedevin kaudella.

Sari Autio-Sarasma

Venäjän median tutkimuksesta ja kehityksestä

Perspectives to the Media in Russia: "Western" Interests and Russian Developments. Ed. Elena Vartanova, Hannu Nieminen & Minna-Mari Salminen. Helsinki: Aleksanteri Institute, 2009.

Perspectives to the Media in Russia: "Western" Interests and Russian Developments on tervetullut lisä nyky-Venäjän mediaa käsittelevään kirjallisuuteen. Kirja jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäisessä käsitellään ns. länsimaista eli Venäjän ulkopuolella tehtyä tutkimusta ja asiantuntijoiden näkemyksiä Venäjän mediasta ja toisessa venäläiset tutkijat esittelevät mediamarkkinoiden nykytilaa. Teos päättyy Jelena Vartanovan yhteenvedoon, jossa korostetaan markkinoiden ja teknologian vaikutusta median muutokseen.

Hannu Nieminen jakaa Venäjän mediaa käsittelevät tutkimustraditiot kahteen pääsuuntaukseen, yhteneväisyyksiä muihin maihin korostavaan ja Venäjän erilaisuutta korostavaan. Minna-Mari Salmisen artikkelin mukaan länsimainen tutkimuskirjallisuus on käsitellyt etenkin ilmaisunvapautta, median ja vaalien yhteyttä ja toimittajien ammatin kehitystä ja muutosta. Akateemista tutkimusta Venäjän internetistä ja mainonnasta on hyvin vähän. Vartanovan mukaan venäläinen mediatutkimus puolestaan on

paljolti yhtä normatiivista ja keskittynyt median ja politiikan suhteeseen. Salmisen mainitsemia puutteita päästään paikkaamaan jo tässä kirjassa, jonka useassa luvussa käsitellään internetin käyttäjämääriä ja käyttötarkoituksia. Tämän lisäksi Ilja Stetškin tarkastelee journalistien rooleja internet-julkaisuissa. Myös mainontaa käsitellään useassa kohdin kirjaa.

Salmisen haastattelemat länsimaiset asiantuntijat kertovat ajatuksiaan Venäjän median käännöskohdista sekä arvioitaan sen nykytilasta ja tulevaisuudesta. Angloamerikkalaisten näkemyksissä korostuu perinteinen itä-länsi -vastakkainasettelu ja moralistisuus, ja he näkevät Venäjän median olevan 2000-luvun alkuvuosina samankaltainen kuin 1990-luvulla. Suomalaisten tiedot Venäjästä ovat Salmisen mukaan pragmaattisempia ja päivitetympiä. Yhteistä haastatelluille on, että mediaa tarkastellaan usein poliittisen kehityksen valossa. Myös haastateltavien osajoukot sujahtavat Niemisen kah-tiajakoon yhteneväisyyksien tai eroavaisuuksien korostamisen perusteella: angloamerikkalaiset asiantuntijat ja toisaalta talouden ja hallinnon alan toimijat korostavat Venäjän vertailtavuutta muihin maihin yleisten kriteerien perusteella, kun taas suomalaiset asiantuntijat ja toisaalta journalismin ja politiikan toimijat katsovat

Venäjän mediaa ikään kuin sisältä päin yrittämättä liittää sitä suoraan valmiisiin malleihin.

Olga Hvostunova ja Jekaterina Voinova ovat tehneet haastatteluosuuden venäläisten asiantuntijoiden kanssa. Olisi ollut erityisen kiinnostavaa lukea myös analyysi näiden ja Salmisen haastattelujen yhteydessä esiin tulleiden näkemyksien yhteneväisyyksistä ja eroista. Haastatellut venäläiset toimittajat ja median tuntijat arvioivat esimerkiksi tiedotusvälineitä poliittisen keskustelun areenana. Vaikka kriittinen keskustelu on television pääkanavilla vähäistä, sitä kuitenkin käydään joissakin laatulehdissä, Eho Moskvyy -radiokanavalla, television kulttuurikanavalla ja akateemisissa aikakauslehdissä sekä tietenkin luokissa internet-palstoilla. Median suurimmiksi ongelmiksi asiantuntijat arvioivat valtion ylivallan julkisuudessa, viihteellistymisen, kansalaisten heikon luottamuksen mediaan, itesensuurin ja toimittajien ammattimaisuuden alhaisuuden.

Venäläiset tutkijat käsittelevät kirjassa Venäjän median nykytilaa useista näkökulmista ja esittelevät samalla venäjänkielisiä mediaa käsitteleviä tiedonlähteitä. Tämän hetken trendejä ovat muun muassa alueellisen median vahvistuminen sekä viestintien määrän kasvu ja toisaalta yleisön jakautuminen entistä pienempiin segmentteihin. Internetiä käyttää noin kolmannes kansasta.

Joitakin osuuksia vaivaa tekstin luettelomaisuus. Tätä olisi vaikkapa Anna Tšuksejevan Jekaterinburgin lehtiä käsittelevässä artikkelissa helpottanut julkaisujen ilmestymistietojen kokoaminen taulukoihin. Tšuksejeva vertailee sanomalehtien ja aikakauslehtien nimikkeiden määriä eri aikakausina, mihin hän myös perustaa väitteen, jonka mukaan nykypäivän Jekaterinburgissa aikakauslehdet dominoivat ja sanomalehdillä on vain 16 pro-

sentin osuus lehtimarkkinoista. Itse käyttäisin tällaisen vertailun pohjana mieluummin painos- tai levikkilukuja, mutta niitä artikkeleissa ei kerrota.

Tieto aikakauslehtien suosituimmuudesta on myös mielenkiintoisesti ristiriidassa VT-SIOM-tutkimuskeskuksen tekemän kyselytutkimuksen kanssa, jossa 19 prosenttia vastaajista kertoi jättävänsä sanomalehdet lukematta ja peräti 60 prosenttia sanoi, ettei lue aikakauslehtiä. Näistä lukijatutkimuksista kerrotaan Sergei Smirnovin ja Denis Dunasin artikkeleissa alueellisista mediamarkkinoista. Samansuuntaisia lukijaprosentteja esitellään Jelena Vartanovan ja Sergei Smirnovin median yleiskuvaa käsittelevässä johdantoartikkelissa, jossa käydään läpi niin printti- kuin sähköisen viestinnän keskeiset toimijat ja trendit.

Mediayleisöjä käsittelee myös Irina Fomitševa, jonka esittelemät survey-tulokset kertovat aikakauslehtien noususta ja sanomalehtien lukemisen laskusta 2000-luvulla: kun vuonna 2002

sanomalehtiä luki viikoittain 60 % vastaajista, vuonna 2007 luku oli enää vajaat 51 %. Aikakauslehtien lukeminen nousi vastaavana aikana 26,5 %:sta vajaaseen 29 %:iin, eli sanomalehdet pitivät edelleen etusijansa. Ylivoimaisesti seuratuin media oli kumpanakin vuonna televisio 95–96 prosentin katsojaluvuilla. Television keskeisen aseman alkaa kuitenkin haastaa nuorten keskuudessa internet, selviää Maria Anikin artikkelista.

Teos olisi hyötynyt tarkemmasta editoinnista, tekstiin on esimerkiksi paikoin jäänyt sirpaleisen sitaattikokoelman tuntua. Erilaisia tilastotietoja ja kyselytutkimusten tuloksia on mukana runsaasti, ja niiden osalta päällekkäisyydeltä ei ole voitu välttyä. Kaikkiaan kirja antaa monipuolisen kuvan tämän päivän mediasta Venäjällä, ja laajan kirjoittajakaartin ansiosta mukaan on saatu näkökulmia niin yleistason kehityksestä kuin kiinnostavaa tietoa alueellisista ja paikallisista mediamarkkinoista.

Katja Koikkalainen

Venäjän vaikea tie demokratiaan

Dmitri Furman: *Dviženije po spirali. Poliitišeskaja sistema Rossii v rjadu drugih sistem.* Moskva: Ves mir, 2010.

Dmitri Furman on monille suomalaisille tuttu yhteistyökumppani. Taustaltaan hän on historioitsija ja filosofi, mutta liikkuu myös politologian, uskontotieteen ja sosiologian parissa täysin suvereenisti eri tieteenaloja yhdistäen. Suomalaisten kanssa hän on tutkinut muun muassa venäläisten suhtautumista uskontoon. Hänen pääasiallinen tutkimusala on Neuvostoliiton romahduksen jälkeen ollut entisten neuvostotasavaltojen poliittinen kehitys. Furmanin viimeisin kirja on suuri synteesi Venäjän kehityk-

sestä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Tähän kirjaan hän on tiivistänyt koko Neuvostoliiton hajoamisen jälkeistä poliittista kehitystä käsittelevän tuotantonsa perusajatukset.

Tyypillistä Furmanille on suurten linjojen vetäminen. Vaikka Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen ajan havainnointi onkin ollut Furmanille suuri intohimo – hänen omien sanojensa mukaan suorastaan historiallinen tilaisuus saada toimia suurten muutosten havainnoitsijana – tiedemiehenä hän pystyy myös asettumaan kuvailemansa ja itse kokemansa kehityksen ulko- ja yläpuolelle. Terävä analyttisyys ja loistavan soljuva venäjän kieli tekevät kirjasta upean lukukokemuksen.

Kirjan teema on Venäjän jatkuva pyristely imperiumin ja demokratian välissä. Näiden kahden yhteensovittamattomuus selittää Venäjän autoritaarisen imitaatiodemokratian jatkumisen. Kirjan otsikkoon nostettu spiraaliliike kuvaa sitä, miten Venäjä aika ajoin pyrkii demokratiaan, mutta putoaa aina sisemmälle spiraalin kehälle ja yhä pienenevään imperiumiin. Vailla kansalaisyhteisöksiä olevat venäläiset saavat kompensatiota siitä, että ovat imperiumin johtava kansa. Tämän vuoksi Venäjä jatkaa puuttumista Neuvostoliitosta itsenäistyneiden entisten alueidensa asioihin. Siihen käytetään sekä keppiä että porkkanaa ja sen avulla pidetään yllä kansallista itsetuntoa. Kansallismielisyys on kytkeytynyt imperiumiin ja sen säilyttämiseen. Sen vuoksi demokratiasta tuleekin vaara Venäjän valtaa pitävälle eliitille. Todellinen demokratia johtaisi väistämättä imperiumin hajoamiseen.

Kirjan ensimmäisessä luvussa Furman pohtii Venäjän demokratiaan siirtymisen epäonnistumisen perimmäisiä syitä. Demokratialla ei ollut perinnettä, eikä oikein tiedetty, mitä se lopulta olisi. Furmanin mielestä poliitikot, kuten Jeltsin tai Putin, eivät puhuessaan demokratiasta tahallaan valehtele. He eivät vain ajattele iskulauseitaan riittävän tarkkaan. Hän vertaa tilannetta siihen, ettei myöskään lahjuksia ottava virkamies ole mikään periaatteellinen lahjusten kannattaja, vaan saattaa jopa unelmoida yhteiskunnasta, jossa ei olisi lahjontaa. Hän vain tarvitsee rahaa, eikä voi kieltäytyä, jos lahjuksia tarjotaan. Sen lisäksi hän vielä elää yhteiskunnassa, jossa on tapana ottaa ja antaa lahjuksia, ja jossa itsepäisesti lahjuksista kieltäytyvä virkamiestä pidetään omituisena. Samalla tavoin henkilö, joka ymmärtää, että on muodostettava vaihtoehtoton valta ja tehtävä opposition toiminta mahdottomaksi